

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio quarta. Vtrum in sacramentis nouæ legis sit aliqua virtus
inhærens causatiua gratiæ, characteris ornatus, vel cuiuscunque alterius
dispositionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

matrimonium fuit in vet. lege, sicut in noua, nec aliquid reale additum est ad matrimonium. no. legis supra id quod erat de ratione eius in veteri nisi forte indissolubilitas, & ideo sicut tunc poterat contrahi sine verbis, ita & nunc: nec valet quod ab aliquibus dicitur, quod matrimonium secundum quod est sacramentum in dispensatione ministrorum consistens habet aliqua verba, scilicet benedictione ab ecclesia constituta, quia benedictio nubentium non est de essentia matrimonii, sed solum de solemnitate, nec omne matrimonium benedicitur, sed solum primum: & tamen secundum est sacramentum, sicut & primum, nec ecclesia potest statuere aliqua quae sint essentialia sacramento.

Confer. cu
his que. d.
8. ar. 3. pu-
nus distictio.
Infr. d. 10.
quest. 3.
Hec contra
Tho. ar. 4.

8 Quod autem non omnia sacramenta nouae legis consistant in verbis & rebus, sed solum quaedam patet: sacramentum enim matrimonium, de quo statim dictum est, consistit secundum suum potissimum statum in verbis experimentibus consensum de praesenti: sacramentum autem poenitentiae, prout est sacramentum nouae legis, hoc est, prout includit confessionem poenitentis & absolutionem sacerdotis, consistit in solis verbis, nec requiritur in aliquo praedictorum sacramentorum aliqua res praeter verba, ergo praedicta sacramenta non consistunt in verbis & rebus. Et si dicatur quod in matrimonio verba vnius coniugum tenent locum formae, & verba alterius locum materiae, & similiter in sacramento confessionis verba confitentis tenent locum materiae, & verba sacerdotis absoluentis tenent locum formae, non valet: quia nos non dicimus quoniam in quolibet sacramento sit aliquid pro forma, & aliquid pro materia, quantum in matrimonio sit hoc difficile assignare, quilibet coniugum de pari se habet ad matrimonium, & ideo verba vnius censenda sunt, sicut verba alterius: sed querimus an omnia sacramenta nouae legis consistant in verbis & rebus, & constat quod non, quantum ad praedicta duo sacramenta: quia quomodo dicitur sacramentum consistere ex rebus & verbis, res & verba sunt duo separata: ita quod nec verba possunt accipi pro rebus, nec res pro verbis, si dictum illud debeat verificari. Et ideo quantum in matrimonio & poenitentia sint verba & rebus, non est propter hoc dicendum quod consistat in rebus & verbis. Nec personae concurrentes ad matrimonium, aut ad sacramentum poenitentiae possunt dici res, prout nunc loquimur, quia suscipiens sacramentum non sunt de intrinseca ratione sacramenti: & sic patet quod non omnia sacramenta nouae legis consistunt in rebus & verbis, saltem poenitentia & matrimonium. Caetera autem sacramenta nouae legis consistunt in rebus & verbis: cuius causa principalis est ordinatio diuina, quae sic instituit, & nihilominus de quibusdam potest assignari congruitas. Sacramenta enim omnia consistunt in usu praeter sacramentum eucharistiae, quod consistit in consecratione materiae: & istud congruum fuit consistere in verbis, per quae solum fit consecratio seu benedictio, ut ipsum nomen benedictionis sonat, & in rebus consecratis seu benedictis, quae non debuerunt esse verba, sed aliae res a verbis, quia ex quo sacramentum istud consistit non in usu, sed in consecratione materiae, congruum fuit quod materia esset permanens, & non transiens, ut sunt verba.

9 De caeteris autem sacramentis quae consistunt in usu, potest talis congruitas assignari: sunt enim quaedam sacramenta quae solum conferunt sanctitatem suscipienti, ut sunt poenitentia & matrimonium. Alia vero conferunt sanctitatem, & ultra hoc mancipationem ad aliquid sacrum. Baptismus enim mancipat hominem ad susceptionem sacramentorum, ordo autem ad administrationem ipsorum, confirmatio facit pugilem viae. Ex hoc sic arguitur: sacramenta quae sunt perfectiora in efficiendo debent esse perfectiora in significando (efficiunt enim quod significant) sed sacramenta quae conferunt non solum sanctitatem, sed mancipationem ad aliquid sacrum sunt sacramenta perfectiora in efficiendo quam alia quae solum conferunt sanctitatem, ut de se patet: ergo & in significando, sed hoc non esset nisi praeter verba quae sunt communia omnibus sacramentis nouae legis includerent aliquid aliud signum, scilicet rem elementarem vel corporalem, quare &c. In cuius signum videmus quod res corporalis, quae exigitur in talibus sacramentis congruit officio ad quod mancipantur, ut patet in instrumentis, quae traduntur ordinatis, & in vinctione quae

fit confirmatis: vnguntur enim pugiles, ut ab hoste minus possint teneri. Dubium autem reitatur de extrema vinctio, quae non mancipat homines ad aliquid sacrum, sed solum conferunt sanctitatem, & tamen consistit in rebus & verbis. Ad quod dicendum est quod specialis ratio est de ipsa quae est sacramentum exeuntium, sicut baptismus est sacramentum intrantium, & ideo sibi correspondent: ut sicut baptismus lauat intrantes in signum remissionis originalis peccati, sic extrema vinctio vngit exeuntes in signum curationis a peccato veniali, contra quae videtur specialiter conferri pro statu periculi mortis naturalis.

10 Ad primum argumentum dicendum quod licet sacramenta nouae legis succedant sacramentis veteris legis, non debent tamen consistere solum in eisdem, quia perfectiora sunt.

11 Ad secundum patet solutio ex dictis.

12 Ad autoritates Apostoli & Augu. dicendum est quod solum loquuntur de sacramento baptismi, de quo omnes concedunt quod consistit in rebus & verbis, sed non est similis ratio de omnibus aliis.

QUESTIO QUARTA.

Vtrum in sacramentis nouae legis sit aliqua virtus inherens causatiua gratiae, characteris, ornatus, vel cuiuscunque alterius dispositionis.

Tho. 3. q. 62. art. 1. & 4.

Quaeritur de efficacia sacramentorum nouae legis, vtrum in eis sit aliqua virtus inherens causatiua gratiae, characteris, seu ornatus, vel cuiuscunque dispositionis ad gratiam. Et arguitur quod sic. Primum per autoritatem beati Aug. super Ioan. tractatu. 30. qui dicit, quod aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit, sed corpus non abluatur a macula culpae nisi per gratiam, igitur aqua baptismi habet virtutem cauendi gratiam, & per eandem rationem alia sacramenta.

2 Secundum per autoritatem Bedae, qui dicit in homil. super illud Ioan. 10. Veritatis Iesus a Galilaea in Iordanem. quod Christus tactu mundissimae carnis suae vim regeneratiuam contulit aquis.

3 Tertiò, quia diffiniendo sacramentum Magister dicit quod est inuisibilis gratiae visibilis forma, ita ut eius imaginem gerat, & causa existat, sed non esset causa, nisi esset in ea aliqua virtus causatiua, ergo &c.

4 Quarto, quia non minus potest corpus agens, ut instrumentum diuinae iustitiae punientis, quam sacramentum agens, ut instrumentum diuinae misericordiae iustificantis: sed primo modo corpus agit in spiritum, ut patet de spiritibus damnatis, qui affliguntur igne corporeo, ergo & secundo modo sacramenta possunt in animas agere, cauendo in eis diuinam gratiam iustificantem.

5 Quintò sic: quia non minus potest secundus Adam, scilicet Christus, quam primus Adam, sicut dicitur Rom. 5. sed primus Adam potuit transfundere in posteros iustitiam originalem per virtutem feminis, ergo & secundus Adam, scilicet Christus potuit dare iustitiam spirituale mediantribus sacramentis: hoc autem esse non posset nisi in eis esset aliqua virtus causatiua gratiae, ergo &c.

6 Sextò, quia sacramenta sunt quaedam medicamenta, sed omne medicamentum corporale habet aliquam virtutem per quam agit vel disponit ad sanitatem corporalem, ergo sacramentum quod est medicamentum spirituale, habet aliquam virtutem per quam agit vel disponit ad sanitatem spirituales, quae est per gratiam.

7 Septimò, quia inconueniens videtur quod Deus non agat aliter in sacramentis ad iustificandum quam agat daemones in sortilegiis & maleficiis ad nocendum, sed si in sacramentis non esset aliqua virtus per quam aliquid agerent, daemones tunc agerent eodem modo in maleficiis & sortilegiis, sicut Deus in sacramentis, quare &c. Minor de claratur, quia in maleficiis & sortilegiis solum est pactio demonis, ut supposita herba vel charta sub tecto vel limine domus sequatur aliquod maleficium non est per aliam quam virtutem existentem in charta vel herba, sed per operationem demonis, & similiter esset in sacramentis si non haberent aliquam virtutem, quia nihil agerent, sed solum Deus.

8 Octauò, quia sacramenta nouae legis differunt a sacramentis

mentis vet. leg. quia efficiunt quod figurant, sed si nō haberent aliquam virtutem, nihil efficerent, ergo &c.

9 IN contrarium arguitur, quia in sacramento altaris transubstantiatur panis in corpus Christi, sed ad hoc nihil videtur posse facere quæcūq; virtus creata, ergo in illis sacramentis non est aliqua virtus creata inherens verbis sacramentalibus, & per eandem rationem, nec in aliis sacramentis, vt videtur.

10 Item nullum corporale potest agere in rem spiritualem, quia agens est nobilior patiente, vt dicit Aug. 22. super Gen. & idem habetur. 3. de anima, sed subiectum gratiæ est anima quæ est res spiritualis, ergo sacramenta quæ sunt quædam corporalia non possunt causare in anima gratiam, vel quancūq; dispositionem ad gratiam.

11 **RESPONSIO.** Hic est duplex modus dicendi. Vnus est, quod ex sacramentis sequuntur duo effectus in anima. Primus effectus est character in sacramentis imprimentibus characterem, vel aliquis alius ornatus animæ in sacramentis nō imprimentibus characterem. Secundus est gratia. Respectu primi effectus (scilicet characteris, vel alterius ornatus) est in sacramentis quædam virtus à Deo influxa, quæ est causa effectiua per modum agentis instrumentalis, sed respectu gratiæ solum est causa dispositiua dispositione quæ est necessitatis, nisi sit impedimentum ex parte recipientis. Modus autem huius positionis talis est: dicunt isti quod omne instrumentum dum mouetur à principali agente recipit ab eo virtutem aliquam per quæ producit aliquid ultra illud quod secundum suam naturam produceret, & illud quandoq; est vltima forma, sicut qualitates elementares instrumentaliter agentes in virtute formarum substantialium pertingunt ad educendâ formas substantiales materiales per potentiam materiam: quandoque vero non est vltima forma, sed dispositio ad formam, sicut virtus quæ est in semine hominis pertingit ad dispositionem necessitatis respectu animæ rationalis & nō ad ipsam animam rationalem, quod non posset nisi in virtute anime ageret omnino, sic est in sacramentis vt sunt instrumenta mota à Deo, quia in eis est virtus à Deo influxa quæ instrumentaliter pertingit ad causandum characterem vel aliquam dispositionem, sed non attingit ad gratiam propter eius perfectionem nisi dispositiue, sicut virtus seminis hominis non attingit ad animam, sed ad dispositionem animæ: rationes autem huius opinionis posite sunt in argumentando ad questionem.

12 Hic autem modus adiuuentur per quendam solennem doctorem contra antiquam opinionem continet multas difficultates, quibus vix potest rationabiliter satisfieri. Ponit enim hæc opinio tria. Primum quod ad essentiam gratiæ producendam solus Deus pertingit immediate & non sacramenta etiâ instrumentaliter. Secundum quod præter gratiā fit in anima character vel alia dispositio seu ornatus. Tertium quod in sacramentis est quedam virtus spiritualis causatiua talis characteris, ornatus vel dispositionis. Primum conceditur, secundum & tertium non videntur esse vera. Et de secundo patet sic. Constat enim quod sine dispositione vel ornatu quam isti ponunt potest haberi gratia, vt in illis qui sanctificantur in utero, vel in adultis qui sanctificantur ante susceptionem baptismi & in illis qui verè conteruntur ante confessionem & absolutionem, gratia etiâ habita sine illis sufficientissimè ornat animas: ponere ergo talē dispositionem vel ornatū videtur esse pura adiuuentio ad paliandum quod sacramenta aliquid causant in anima, de nullo enim alio seruit prædicta dispositio vel ornatus, vel dicat de quo est & non erit facile fingere: hic autem non includimus characterem, quia de eo fiet inferius mēto specialis. Item matrimonium verum & ratū potest contrahi inter absentes quantumcūq; distantes: si ergo per tale matrimonium confertur cōtrahentibus bene dispositis gratia quæ est à solo Deo qui prærens est omnibus quantumcūq; in ter se distantibus, qualiter tamen per verba matrimonii prolata in Hispania potest cōferri alteri coniugū existenti in Francia aliquis ornatus vel dispositio ad gratiam non apparet probabile. Item verè contritus habet gratiam antequam confiteatur vel absoluaatur: si ergo per sacramentalem absolutionem causatur aliquis ornatus in eo, illa nō poterit esse dispositio ad gratiā quæ præcesit, nec ad augmentum gratiæ, quia sicut ostensum fuit lib. 1. di. 17. forma

augmentabilis potest augeri ex parte solius agentis sine noua dispositione subiecti, ergo nulla necessitas est quod per sacramentum imprimatur talis dispositio vel ornatus, nec apparet talis utilitas vel congruitas, quare nec probabilitas. Item per sacramenta quæ dicuntur imprimere characterem nō ponitur causari talis dispositio vel ornatus: character ergo excludit necessitatem, & etiam congruitatem cuiuscūq; alterius dispositionis ad gratiam. Cum ergo baptismus, confirmatio, & ordo, dicantur imprimere characterem indelebilem sequitur (vt videtur) quod in baptizatis, confirmatis, & ordinatis recipientibus alia sacramenta non imprimatur per ea aliqua dispositio, vel ornatus, & sic illa sacramenta nihil causabunt.

13 Et si dicatur quod character baptismi non excludit necessitatem nec congruitatem dispositionis ad gratiā absolute, sed solum respectu gratiæ baptismalis, & consimiliter est de characteribus confirmationis, & ordinis, non valet: quia eadē est gratia secundum speciem per quā in baptismo tollitur culpa originalis, & in penitentiā culpa actualis, & per quam merito exercemus actus ad quos deputamur per confirmationem & ordinem, & alia sacramenta. Et ideo si character tollit necessitatem, vel congruitatem dispositionis vel ornatus respectu vnus, tollit & respectu alterius cuiuscūq; & sic non videtur quod sit ponenda talis dispositio vel ornatus. Minus etiâ apparet quod in rebus & in verbis sacramentalibus sit ponenda aliqua virtus spiritualis à Deo influxa quæ causet instrumenta huiusmodi dispositionem vel ornatum in anima: quod enim in re spirituali sicut est anima rationalis cum suis potentiis separabilibus possit esse aliqua dispositio spiritualis consonum est rationi, sed quod in rebus pure corporalibus, quales sunt res sacramentales possit esse virtus seu qualitas spiritualis non videtur rationi consonum: non enim quodlibet accidens naturæ est esse in quolibet subiecto, sed determinatum in determinato. Actus enim actiuorum sunt in patiente dispositio, subiectum autem receptiuum virtutis spiritualis non est res corporalis sicut subiectum susceptiuum accidentis corporalis nō est res spiritualis, vnde sicut angelus non potest esse subiectum quantitatibus corporalis, vel coloris, sic res corporales sicut sunt res sacramentales, nō sunt susceptiue accidentis, seu virtutis spiritualis.

14 Ad hoc dicunt quidam quod licet res spiritualis, vt angelus, non possit esse subiectum quantitatis, vel albedinis vel alterius qualitatis corporalis, denominatur tamen à conditione corporali ratione effectus quem facit in corpore: dicimus enim angelum esse in loco ratione effectus quem facit circa corpus existens in loco, & similiter, vt dicunt, quamuis virtus quæ est in sacramentis non sit spiritualis per essentiam, nec ratione subiecti, potest tamē dici spiritualis ratione effectus quem facit in anima quæ est spiritualis: sicut etiam herba dicitur sana, ratione sanitatis quam facit. Sed hoc nō valet, quia licet rationi bene consonet quod corpus agat in corpus, & spiritus in corpus, & quod denominentur ab effectu quem faciunt, non consonat tamen rationi, quod corpus agat in spiritum, & per consequens nec habet ibi locum denominatio ab effectu. Item qua ratione esset aliqua virtus in verbis, eadem ratione esset in aliis rebus sacramentalibus, & in ministro, quia hæc omnia sunt de necessitate sacramenti, sed hoc non potest esse, quia si in quolibet prædictorum sit aliqua virtus, tunc multiplicabuntur virtutes secundum multiplicationem eorum, hoc autem est inconueniens, quia in genere cause efficiens plura non concurrunt immediatè ad vnum effectum, nisi propter imperfectionem cuiuslibet eorum: suppleunt enim omnia vicem vnus perfecti à gētis: si ergo sunt plures virtutes secundum pluralitatem quæ concurrunt ad necessitatem sacramenti, sequitur quod quilibet sit imperfecta & insufficiens de se ad producendum effectum sacramentis: & sic Deus daret plures virtutes rebus sacramentalibus, quia nō posset esse vnica quæ totum produceret, quod est fictitium: vel si posset esse aliqua vna talis, melius esset quod illa daretur sacramentis, quam quod alia imperfecta multiplicarentur.

15 Item nec in ipsis verbis videtur esse talis virtus, quia cum oratio sit quantitas discretæ, impossibile est vnam virtutem numero esse in tota vna oratione: oportet igitur vel sint tot virtutes quot sunt syllabæ in oratione, vel quod

quod solum in vltima syllaba sit virtus illa non potest dici quod in qualibet syllaba sit specialis virtus, quia cum sacramenta non habeant efficaciam suam nisi in vltimo instanti quo verba complentur, ante quod instanti precedentes syllabae desierunt, & per consequens virtutes exsistentes in eis, sequitur quod illae virtutes nihil faciunt ad effectum sacramenti, non inducendo ipsum, quia tunc non sunt, nec in disponendo, sicut dicitur de guttis precedentibus cauationem lapidum, quae disponunt ad id quod vltima perficit, quia ante characterem vel ornamtum quem sacramenta efficiunt nulla dispositio precedit in anima quae fiat per sacramenta. Item nec talis virtus solum est in vltima syllaba, quae per eandem rationem virtus quae est in aqua baptismi esset solum in vltima parte aquae, quae tangit corpus baptizati, quod satis assimilatur fictioni.

16. Quarto patet idem, quia sicut nullum instrumentum agit in virtute alterius circa aliquam materiam, nisi exercendo circa eandem suam actionem propriam: licet enim deus possit immediate facere lectum, si tamen faciat mediatum dolabra in instrumento, necesse est quod dolabra sua actionem propriam exercat circa materiam de qua fit lectus, sed res sacramentales quum sint corporales suam propriam actionem non possunt habere circa animam, in qua recipitur effectus sacramenti, ut probat Augustinus, multumque, ergo impossibile est quod res sacramentales in virtute alterius agant aliquid in anima nostra.

17. Ad hoc respondet aliqui quod res sacramentales agunt de se circa totum compositum, sicut aqua baptismi corpus animatum abluit, & oleum ungit: & per consequens agunt in qua libet partem, propter quod ut instrumentum Dei possunt agere in anima, quae est pars totius compositi. Sed istud non valet, quia id quod agit in totum compositum non potest agere in qualibet parte, nisi quantum ad id in quo partes sibi inuicem comunicant in composito, quia actio & passio communis requirit causam communem, sed anima ut est susceptiua gratiae, vel characteris, vel alterius dispositionis causatur per sacramentum in nullo comunicat cum corpore, quantum ad aliquam conditionem pertinentem ad compositum, ergo res sacramentalis quae agit in totum compositum, non propter hoc agit in animam ut est susceptiua gratiae, vel alterius spiritualis effectus, sic idem quod prius. Ad hoc autem dantur quaedam euasiones adeo fictae & friuolae, quod non sunt dignae recitatione.

18. Quod autem dicitur ad declarationem opinionis, quod omne instrumentum dum mouetur a principali agente recipit ab eo aliquam virtutem. Aduertendum est quod aliquod vocatur instrumentum dupliciter. Vno modo illud quod non agit nisi motu localiter, sicut est instrumentum artis, ut dolabra, vel securis respectu artificis: & in talibus recipitur proprie nomen instrumenti, & tale instrumentum non agit nisi motu, & per virtutem receptam a principali agente vocando virtutem receptam motu localem in eo causatum, & non aliquid aliud, quia per motum localem nulla forma fit in mobili, ut dicitur 8. Physic. ipse tamen motus localis potest dici virtus, quia motus localis vnius est ratio mouendi aliud, sicut motus localis baculi est causa motus localis lapidis vel aeris, & quia forma pure artificialis ut est forma domus vel scanni potest acquiri per solum motum localem, cum non sit aliud quae ordo, vel dispositio, ideo in talibus instrumentum agit per motum localem, & per virtutem receptam, quae est ipsemet motus, nec est quaerenda alia, ratione iam dicta: talis autem virtus, quae est motus localis, vel per talem motum acquisita non est in sacramentis a Deo in fluxa, quia omnis motus localis, qui est in rebus sacramentalibus fit praecipue a virtute pure naturali ipsius ministri. Alio modo accipitur instrumentum minus proprie pro agente secundario, siue coniuncto, sicut calor naturalis dicitur instrumentum animae: & omnis qualitas actiua naturalis dicitur instrumentum formae substantialis, siue separatae, sicut agentia inferiora naturalia dicuntur instrumenta superiorum agentium, a quibus habent formas suas & virtutes operandi. Instrumentum coniuictum ut calor anime, non mouetur localiter a principali agente (ut de se patet) nec recipit ab eo aliquam virtutem: quia eadem ratione virtus illa reciperet quandam aliam ad hoc ut attingeret ad adductionem formae substantialis, quae ipsa fit accedens, sicut & prima, nec agat ultra suam speciem nisi in virtute alterius

& nec esse processum in infinitum in virtutibus receptis, quod est inconueniens. Dicitur ergo istud instrumentum agere in virtute alterius, quatenus est ei coniunctum, & actus eius ordinatur sub actione principalis agentis ut disponens. Instrumentum autem separatum quod est secundarium agens recipit a principali agente formam & virtutem operandi: non oportet tamen quando de nouo agit, quod recipiat nouam virtutem, sed agit per virtutem primo receptam secundum cursum naturae. Et per hoc non potest dici quod res sacramentales recipiant aliquam virtutem a Deo quando applicantur ad vltimum: non est tamen negandum, quin Deus possit eis aliquam virtutem influere, sed illam duntaxat cuius sunt capaces, sed nulla necessitas vel congruitas apparet quod ita fit de facto.

19. Alia opinio est antiqua, & sine calumnia, & magis, ut mihi videtur, consonat dictis sanctorum, videlicet quod in sacramentis non est aliqua virtus causatiua gratiae, characteris, vel cuiuscumque dispositionis, seu ornatus existentis in anima, sed sunt causa sine qua non conferuntur gratia, quia ex diuina pactione vel ordinatione sic fit quod recipiens sacramentum recipit gratiam nisi ponat obicem, & recipit gratiam non a sacramento, sed a Deo, qui solum perungit ad characterem, gratiam, vel quemcumque ornamtum si quis firmiter in anima: hoc autem declaratur per simile per autoritatem, & per rationes. Simile est de illo qui recipit denarium plumbeum facta tali ordinatione, ut qui recipit vinum de illis recipiat elemosynam regis, non quod denarius sit causa elemosynae, sed solum rex. Denarius autem est signum & causa sine qua non. Sic est in proposito de sacramentis respectu gratiae, characteris, vel cuiuscumque alterius effectus spiritualis.

20. Ad idem est autoritas beati Bernardi in sermone de cena Domini, qui dicit sic: Sicut canonicus inuefitur per liolum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum simul, sic diuersae gratiae diuersis sunt traditae sacramentis: nec fit ibi comparatio solum quantum ad significationem (ut quidam dicunt) sed quantum ad omnem habitudinem, quae habent sacramenta respectu gratiae, ut patet diligenter inuenti verba beati Bernardi, in illo sermone.

21. Ad hoc etiam sunt aliquae rationes. Prima talis est: sacramenta nouae legis debent esse signa & causae, & quod sunt signa non habent calumniam, sed de causalitate, vel de modo causalitatis dubitatur. Arguitur ergo sic: sicut rebus sacramentalibus competit ratio signi, sic & ratio causae, & non plus, sed res sacramentales non sunt signa gratiae, nisi ex pactione ordinationis, seu institutione diuina, sicut apparet ex 1. quaest. huius distinctio. & ex dictis Hugonis de sancto Victore, qui dicit quod sacramenta ex institutione significant, ergo non sunt causa gratiae, nisi ex pactione, & ordinatione, & institutione diuina, & non per aliquam virtutem eis inhaerentem, vel in eis existentem.

22. Alia ratio talis est, quia secundum omnes circumstantias in veteri lege conferebatur gratiam, sed hoc tunc solum ex quadam pactione diuinae ordinationis, sicut habetur Gen. 17. Hoc est pactum meum quod obseruabitis. Circumcidetur ex vobis omne masculinum. Et ibidem: Mascululus cuius praepitium caro circumcisa non fuerit, delchetur anima eius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Et similiter videtur quod in aliis sacramentis non conferatur gratia nisi ex pactione diuina. Et confirmatur per Bedam qui dicit in homilia de circumcissione Domini, quod idem saluiferum curationis auxilium circumcissio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatae gratiae tempore consequitur. Hec quod similem actionem attribuit circumcissioni & baptismi. Si ergo circumcissio nihil agebat nisi ex pactione, & ut causa sine qua non, sequitur quod nec baptismus, nec per consequens alia sacramenta.

23. Tertia ratio talis est: sicut se habet lex vetus ad legem nouam, sic sacramenta nouae legis ad sacramenta veteris legis, sed lex vetus sic se habet ad nouam legem quod illud quod promittebatur in veteri lege soluitur in noua non per legem, sed a Deo in lege, ergo similiter est in sacramentis quod gratia in sacramentis veteris legis promissa vel figurata exhibetur in sacramentis nouae legis, non quidem per ipsa, sed a Deo in ipsis. Et in hoc sufficienter excellunt sacramenta nouae legis sacramenta veteris

Conferat
bis que di-
ctis. d.
15. q. 3.

sicut lex noua veterem legem, nec est querenda maior excellentia, quia ista sufficit.

24. Hinc autem positioni videtur obuiare vnum in quo præcipue fundant se illi qui tenent contrarium, quia causa sine qua non si nihil faciat ad effectum inducendo, disponendo, vel meliorando quantum ad rationem causandi nihil habet super causas per accidens, sicut albedo domus foris non est causa domus nisi per accidens: nec pacto dat aliquid de ratione causæ, sed solum de ratione signi, ut patet in exemplo de denario plumbeo. Quod autem est per accidens omittitur ab arte, nec ponitur in diffinitione, ut dicitur. *Meta. nu. 14.* vnde dicitur quod si sacramenta non essent nisi causa sine qua non, in diffinitione sacramenti non poneretur ista causalitas, nec sancti fuissent ita solliciti ponere istam causalitatem in diffinitione sacramenti.

25. Ad quod dicendum quod nullus sanctus posuit in diffinitione sacramenti quod esset causa gratiæ. Sed solus Magister sententia, qui accepit ab Aug. ex libro. 2. de doctrina Christiana quod sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Et addidit de suo quod sequitur, videlicet ut imaginem gerat & causa existat, nullus autem potest melius exponere Magistrum quam ipse seipsum. Ipse autem exponit seipsum in litera dicens, quod homo non querit salutem in sacramentis quasi ab eis, sed per illa a deo. Nec videtur valere illud quod aliqui dicunt quod in illis verbis Magistri hæc præpositio a, denotat principale agens, sed hæc præpositio per, denotat causam instrumentalem: quia talis causa instrumentalis accipienda est de causa sine qua non secundum descriptionem beati Aug. dicens, quod sacramentum est in quo sub tegumento rerum sensibilibus diuina virtus salutem nostram secretius operatur.

26. Quod autem dicitur quod illud quod est per accidens dimittitur ab arte, nec debet poni in diffinitione vel descriptione. Dicendum est quod duplex est accidens, vnum est accidens per accidens, quod est separabile & nihil penitus facit, nec ad operationem rei, nec ad eius notificationem, sicut est de albedine respectu edificatoris, de quo accidens procedit argumentum. Aliud est accidens proprium vel ex natura rei, sicut risibile est proprium homini, vel ex ordinatione humana, sicut denarius plūbeus accipit rationem signi & causæ sine qua non respectu elemosynæ regis, vel ex ordinatione diuina, sicut res naturales accipiunt rationem signi & causæ sine qua non respectu gratiæ: & tale accidens multum facit ad notificationem rei, & ideo debet poni in descriptione notificante se præcipue quantum ad quid hominis, sicut est descriptio sacramenti.

27. Ad primum arg. dicendum est quod non est intentio beati Aug. quod in aqua baptismi sit aliqua virtus inherens, sed est ibi sola virtus diuina assistens, sicut ipse dicit in notificatione sacramenti quod sub tegumento rerum sensibilibus virtus diuina salutem nostram secretius operatur, vnde verba eius sunt ista: Vnde est hæc tanta vis aquæ, ut corpus tangat & cor abluat: nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Ecce quod non dicit aliquam virtutem esse in aqua nisi quam facit fides verbi quo baptismus confertur: hæc est fides qua credimus Patrem & Filium & Spiritum sanctum (in quorum inuocatione confertur baptismus) remittere peccata in baptismo, & sic virtus dicitur esse in aqua per verbum, quia verè credimus quod virtus Patris & Filii & Spiritus sancti inuocata per verbum sanctificabat baptizatum in aqua, nec oportet ibi ponere aliquam virtutem inherentem, nec vniquam hoc intellexit Augustinus.

28. Ad secundum dicendum quod illa obiectio est contra tenentes opinionem oppositam, dicunt enim quod illa virtus est a Deo tanquam a principali agente & a passione Christi, sicut a causa meritoria, & ex hoc de ecclesia, sicut ex continuante instrumenti principali agenti, sed caro Christi vel eius contactus neutrum prædictorum est, ergo ex eius contactu cum aquis in suo baptismo, nulla vis data est aquis. Item si ex tactu carnis Christi esset data aliqua vis aquis, esset data tunc & illis aquis quas caro Christi tergit, & ex tunc illæ aquæ habuissent in se talē virtutem, quod iterum est contra eos, quia dicunt quod illa virtus non est in sacramentis, nisi quando applicatur per usum ad illi qui recipit sacramentum. Et ideo dicendum est quod Beda non intelligit quod aliqua virtus aquis inheret ex tactu carnis Christi

cum ipse expressè dicat quod idē agebat circumcisio quod nunc baptismus Christi agit, & tamen nullus tenet quod circumcisio habuerit aliquam virtutē inherentem, sed de baptismo Christi intelligit quod baptismus Christi in quo caro Christi aqua tergitur signū & representatio quod per Christum effectiue inquantū est Deus & meritorie inquantū homo baptismus per Christum institutus esset sacramentum regenerationis spirituales que fit per aquam sub præscripta forma verborum, tanquam per sacramentum, & per solum Deum tanquam per causam immediate efficientem quicquid ad spirituales regenerationē pertinet. Et istud latè insinuat Ioan. 3. cap. vbi Christus loquens de baptismo dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. vbi postquam fecit mentionem de sacramento baptismi, nomine aquæ, postea totam eius efficaciam attribuit Spiritui sancto, & nullam aquæ dicens: Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex Spiritu sancto, Spiritus est.

29. Ad tertium patet responsio ex supradictis in corpore solutionis.

30. Ad quartum dicendum quod in igne inferni non est aliqua virtus inherens detinens spiritum, vel affligens ipsum per detentionem, vel immisionem, sed detinetur vel affligitur in igne per virtutem diuinam, vel per virtutem alicuius superioris spiritus, qualiscunque sit illa afflictio. Et proportione habet sola virtus diuina operatur in sacramentis omnem effectum spirituales, qui confertur suscipienti sacramentum.

31. Ad quintum dicendum quod si iustitia originalis erat per effectum virtutū corporaliū poterat per virtutē feminis transfundi, & tunc non esset simile de iustitia originali, & de charactere, vel gratia que ponitur perfectio animæ, vel virtutū spiritualium. Si verò iustitia originalis non erat perfectio corporis, sed habitus mentis non poterat transfundi, sed transfuso corpore Deus illam infudisset, sicut nunc dicitur de charactere vel gratia, quod suscepto sacramento Deus salua infundit.

32. Ad sextum dicendum quod non est simile de medicamento corporali, & de medicamento spirituali, quia res naturales ex natura sua sunt medicinales contra aliquas infirmitates, & ideo ex natura sua habent virtutem inducendi sanitatem, vel præseruandi ab infirmitate, quia effectus quem faciunt est proportionatus nature eorum, sed res naturales ex sua natura non sunt medicinales contra aliquam infirmitatem, vel defectum spirituales, sed hoc habent solum ex ordinatione diuina: effectus enim spiritualis excedit naturam & virtutem rerum corporaliū, & ideo in eis non est aliqua virtus ad producendum quemcunque effectum spirituales, sed adhibetur ex sola ordinatione diuina, & Deus per seipsum totum facit.

33. Ad septimum dicendum quod illud argumentum multipliciter deficit. Primum, quia maior potest rationabiliter negari, quia nullum inconueniens est quod Deus simili modo faciat aliqua ad nostram salutem, sicut dæmō facit aliqua ad hominum perniciem. Secundum, quia minor similiter est falsa: dæmon enim per seipsum non potest causare motum ad formam, ut declaratum fuit in 2. lib. d. 7. q. 1. sed quicquid facit, facit coniungendo actiua passiuus, ex quibus sequitur effectus quem dæmon vult heri, & fit per virtutem inherentem rebus naturalibus quas coniungit. Nos autem dicimus totum contrarium, videlicet quod res sacramentales nihil faciunt ad productionem cuiuscunque effectus spiritualis, sed Deus totum facit.

34. Ad vltimum dicendum quod differentia sacramentorum nouæ legis a sacramentis veteris non est vniuersalis per hoc quod sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant, non autem sacramenta veteris legis: quia circumcisio que fuit sacramentum in veteri lege, quamuis fuerit ante legem instituta, efficiebat tamen quod figurabat eo modo quo baptismus efficit. Et forte idem faciebant que dam alia sacramenta veteris legis, ut patet in sequenti questione, sed differre, quia omnia sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant tanquam causa sine qua non, sed hoc non faciebant omnia sacramenta veteris legis, sed solum quedam, quod est rationale satis, quia quum lex noua sit rebus plenitudinis gratiæ, ut dicitur Gal. 7. rationale est quod gratia in quibusdam sacramentis veteris legis

legis inchoata plenius detur in omnibus sacramentis novae legis.

QVÆSTIO QVINTA.

Utrum sacramenta veteris legis conferrebant gratiam.

Tho. 3. q. 62. ar. 6. vide eundem. 1. 2. q. 103. ar. 2.

QUANTO QUÆRITUR DE EFFICACIA SACRAMENTORUM VETERIS LEGIS, UTRUM CONFERRENT GRATIAM. Et videtur quoddam sic, quia sanctificatio non fit nisi per gratiam, sed per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur: dicitur enim Leuit. 8. Cumque sanctificasset nos Moyses (Aarō scilicet, & filios suos in vestitu suo, &c.) ergo videtur quod sacramenta illa conferrent gratiam.

2. Item quanto sacramenta sunt propinquiora temporis gratiæ, tanto videntur esse efficaciora & perfectiora, sed sacramenta veteris legis fuerunt propinquiora temporis gratiæ quæ sacramentum circumcisionis, quod fuit ante legem institutum, ergo sunt perfectiora quam circumcisio, sed circumcisio conferrebat gratiam, ut omnes dicunt & ut habetur in litera, ergo fortiori ratione alia.

3. IN CONTRARIUM est quod dicitur Heb. 10. Impossibile est sanguine horcorum aut taurorum auferri peccata.

4. Item Rom. 3. dicitur, quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, ubi dicitur glossa. Illa vocat opera legis, quæ cum lege instituta sunt & terminata, quæ nunquam iustificare poterunt.

5. **RESPONSIO.** In sacramentis veteris legis & quibuscumque aliis est duo considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod vocatur communiter opus operatum, & usum sacramenti tam ex parte conferentis, quæ ex parte suscipientis, qui vocatur operans. Si loquamur de sacramento quantum ad eius usum qui dicitur opus operans sic tenetur communiter quod talis usus fuit meritorius, supposito quod utens esset in charitate & gratia. Cuius ratio est, quia omnis actus virtuosus charitate informatus est meritorius, sed actus conferentis vel suscipientis sacramenta veteris legis fuit actus virtuosus, quia actus iustitiae, quæ est pars iustitiæ, ergo supposito quod conferens vel suscipiens esset in gratia vel charitate, sequitur quod talis usus erat meritorius, quamuis Magister videatur sentire contrarium in litera dicens: quod nunquam ex operibus legis aliquis iustificatus est, & si in fide & charitate fieret, quia imposuit ea Deus in seruitutem, & non in iustificationem. Hoc enim non est sufficienter dictum: quia seruire voluntarie illi qui seruitutem potest imponere meritorium est, quum sit actus iustitiæ.

In 3. dist. 9. quest. 1.

6. Si autem loquamur de sacramento secundum se, quod dicitur opus operatum: sic questio potest intelligi dupliciter. Vno modo utrum sacramenta veteris legis virtute propria conferrent gratiam. Secundo modo utrum in virtute alterius. Si primo modo, dicendum est quod non, non solum de sacramentis veteris legis, sed etiam novæ: quia principalis causa gratiæ & infusionis est Christus in quantum Deus per autoritatem, & in quantum homo per meritum passionis. Et si quid aliud instrumentaliter iustificat, non est hoc in virtute propria, sed in virtute Christi. Si autem secundo modo, adhuc potest intelligi dupliciter. Vno modo enim potest aliquid agere in virtute alterius, quia agit per virtutem in se receptam ab altero, secundum quem modum aliqui ponunt sacramenta novæ legis agere in animâ, ut dictum fuit prius. Et isto modo sacramenta veteris legis non causabant gratiâ per aliquam virtutem in se receptam: quia & sacramenta novæ legis non conferunt gratiam isto modo quæ sunt perfectiora, sicut probatum fuit in præsentis questione. Alio modo possunt dici sacramenta agere in virtute alterius: quia in eis datur gratia, non quidem per virtutem aliquam existentem in ipsis, sed à Deo immediate per ordinationem & pactionem diuinam.

7. Et secundum hoc est duplex opinio: una Hug. de san. Victore, quod sacramenta veteris legis, quantum ad opus operatum conferrebant gratiâ, non tamè ita immediate & per se sicut sacramenta nostra, sed mediate & per accidens, in quantum signa erant Christi: unde eorum susceptio erat quædam Christi professio & veneratio: erat ergo hoc potius per modum signi excitatis intellectû ad cognitionem veri sacrificii, quæ per modum cause. Hoc autem apparet ex multis dictis illius Hugonis, præcipue lib. 1. de sacramen-

tis, parte. 1. ubi dicit sic: Sacramentorum alia fuerunt ante legem, alia sub lege, alia sub gratia, specie quidem differentia, sed eundem sanctificationis effectum habentia. Item in eodem. Ex quo homo egrotare cepit. Deus homini in sacramentis medicinam preparavit. Item quicumque sacramenta priora effectum sanctificationis habuisse negauerit, non mihi recte sentire videtur.

8. Alia est quæ communis tenetur, quod sacramenta veteris legis non conferrebant gratiam ex opere operato, quia instituta fuerunt magis ob significationem, quæ ob sanctificationem. Alii autem assignant talem rationem, quod collatio gratiæ non habita, vel augmentatio habita potest fieri tripliciter. Vno modo, per modum sacramenti solum sicut est de circumcissione & baptismo paruulorum. Alio modo per modum meriti tantum. Tertio modo per modum utriusque, scilicet sacramenti & meriti, sicut est in adultis suscipientibus sacramenta saltem novæ legis. His suppositis potest formari talis ratio probabilis. In illa lege solum debet esse collatio gratiæ regulariter per omnem modum, quæ sola est lex plenitudinis gratiæ, sed talis lex est noua, ergo &c. Minor supponitur, maior probatur. Illud dicitur plenè haberi quod per omnem modum habetur: & ideo in illa sola lege debet esse collatio gratiæ per omnem modum, quæ sola est lex plenitudinis gratiæ. Et ex hoc ulterius arguitur sic. In lege veteri si alia sacramenta à circumcissione conferrent gratiâ, esset collatio gratiæ per omnem modum scilicet per modum sacramenti, & per modum meriti, & per utrumque modum simul, sed hoc est falsum, ut patet ex dictis, quia in sola lege plenitudinis gratiæ debet hoc inueniri, & hoc regulariter, ergo &c.

9. Sed istud non valet, quia aut isti intelligunt quod in veteri lege nunquam conferrebat gratia per modum sacramenti, & sic circumcisio non contulisset gratiâ, quod falsum est, & contra dictum omnium sanctorum & doctorum. Aut intelligunt quod non conferrebat gratia tunc alicui per modum meriti, quod est equè falsum, quum in veteri lege fuerint multi sancti, qui per opera meruerunt magnam gratiâ apud Deum. Aut intelligunt quod in eodem facto non conferrebat gratia in veteri lege per utrumque modum simul, scilicet per modum sacramenti, & per modum meriti, quod iterum est falsum: quia adulti de populo Israël, quibus collata est circumcisio (ut legitur Iosue. 5. cap.) & profelyti, qui adiungebantur populo Israëlitis, sicut Achior (de quo habetur Iudicum. 14.) recipiebant gratiâ ex circumcissione per modum sacramenti, & nihilominus propria deuotione poterat ea recipere per modum meriti. Si autem isti intelligant quod in veteri lege non conferrebat gratia regulariter in quolibet sacramento, & per modum sacramenti, verum dicunt, ut patebit inferius, sed nullam rationem sufficientem assignant. Quum enim dicunt quod in sola lege, quæ est lex plenitudinis gratiæ conferretur gratia per modum sacramenti & meriti quia hic est omnis modus per quem gratia acquiritur: dicendum est per inuentionem, quia ad hoc quod lex noua dicitur lex plenitudinis gratiæ, sufficit quod in ea plenius conferatur gratia tam per modum sacramenti, quam per modum meriti, quam in veteri lege: non oportet tamen propter hoc excludere à veteri lege, quin per utrumque modum conferretur in ea gratia, quamuis non æquè plenè. Aut quia in omnibus sacramentis novæ legis conferretur gratia, non autem in omnibus sacramentis veteris legis sed in quibusdam sic, in quibusdam verò non.

10. Propter quod potest tertia via teneri, scilicet quod eorum quæ dicebantur sacramenta in veteri lege, quædam dicebantur sacramenta largè, sicut illa quæ à populo offerrebantur ministris, ut decimæ & primitiæ, vel Deo ministrantibus ministris, ut sacrificia, id est, animalia ad sacrificandum, & cæteræ oblationes. Alia dicebantur magis proprie sacramenta, quæ ministrabantur populo per sacerdotes & Leuitas & ministros legis, sicut per aquam lustrationis purificabantur Leuitæ alii, ut habetur Num. 8. & sacerdotes in sua consecratione tingebantur sanguine arietis in extremo auriculæ & pollice manus dextræ, ac pedis, ut dicitur Leuit. 8. & in pluribus alijs. Loquedo ergo de sacramentis largè sumptis, dicendū est quod in eis non

